

Månadsbrev januari 2019

Frågan om en svensk "litterär" kanon har åter aktualiserats varför styrelsen i Heidenstamsällskapet har beslutat om följande förslag som nyligen har ingetts till DELS (De litterära sällskapen i Sverige):

"Vid DELS' höstmöte 2018 förslogs medlemmarna i DELS att inkomma med förslag på tre boktitlar med kortfattade motiveringar att ingå i en svensk "litterär" kanon.

Verner von Heidenstam erhöll år 1916 Nobelpriset i litteratur med motiveringen "såsom ett erkännande av hans betydelse som målsmannen för ett nytt skede i vår vitterhet". Heidenstams verk och hans Nobelpris motiverar att han bör vara en av de författare som ingår i en svensk "litterär" kanon.

Följande verk av Heidenstam föreslås att ingå:

I **Nya dikter**, lyrik utgiven 1915

Heidenstams kanske främsta verk. Verket har en klassisk, ren form som bl.a. ger uttryck för en varm innerlighet i dikterna.

II **Folkungaträdet**, Del I Folke Filbyter och Del II Bjälboarvet, roman utgiven 1905 respektive 1907.

Den historiska och hedniska skildringen är kraftfull i Heidenstams bok. Genom den stilistiska framställningen, och som ren konst, har boken ett utomordentligt högt värde. Medeltidens kultur, seder och bruk, samhällsliv och föreställningsvärld träder på ett fascinerande sätt fram i Folkungaträdet. Bakgrunden till lagsamhället, rättsordningen, kyrkan och kungamakten kan skönjas i boken.

III **Dikter**, lyrik utgiven 1895

Innehåller dikter som det krävs eftertanke för att helt förstå. Det är ett trolleri, det är fantasins lek. Men det "är minnenas mystik, det dödas hemligheter, själva den romantiska dallring, som var Heidenstams artistiska sensibilitet".

Ett annat verk av Heidenstam uppmärksammas här i månadsbrevet. I november var det 300 år sedan Karl XII dödades vid Fredrikshalds fästning i Norge. Hans lik fördes landvägen från Norge bl.a. via Bohuslän till Stockholm. Många böcker har skrivits om hur Karl XII dödades vid fästningen. Teorierna och slutsatserna har avlöst varandra under åren.

Heidenstam har skrivit om händelsen när Karl XII dödades i "Karolinerna" Andra samlingen (1898), kapitlet "Fredrikshall". Kungens likfärd till Stockholm skriver Heidenstam om i kapitlet "En hjältes likfärd". Det är lätt att förstå att båda berättelserna väckte uppmärksamhet och känslor i dåtidens Sverige. Händelserna har åter uppmärksamats. I slutet av november deltog karoliner till fots och till häst, med vapen och i tidstypiska kläder i ett krönikespel i centrum av Uddevalla med stor publik. Den huvudsakliga anledningen att genomföra krönikespelet var att för 300 år sedan lät Karl XII:s syster, Ulrika Eleonora, hälsa sig som ny regent och drottning vid en fältriksdag på torget i Uddevalla den 5 december 1718. Senare medverkade hon bl.a. till att avskaffa det kungliga enväldet vilket i förlängningen banade väg för press- och yttrandefrihet och därmed ett första steg för demokrati i Sverige.

I Heidenstams bok *"Skogen susar Berättelser och sagor"* (1904) finns ytterligare en berättelse om karolinerna med rubriken *"Hemvandrande karoliner"*. Heidenstam skrev om prosten Jesper Tibelius som "satt i sitt prästbol" någonstans på Upplandsslätten. Här ett kort utdrag:

"Hemvandrande karoliner kommo nästan hvarje vecka, två eller tre i sällskap, med sina påsar och knyten, och bådo om en säng öfver natten. Afskedade ur sin tjänst, hade de sällan något att betala med och de voro de enda främlingar från landsvägen, som likafullt voro välkomna. Hvar Tibelius gästade en herrgård, såg han veteranerna eller de från Sibirien återvändande fångarna ledas till hedersplatsen. Talade han till dem om årsväxt och gröda, svarade de med att berätta om Narva och Bender. I sitt stilla sinne ångrade han, att han icke valt den blå kappan i stället för den svarta, fast han var liten och torr som en af de rödsprängda enarna på hans slätt, eller åtminstone att han icke tagit sin bibel under armen och gått med i fält".

1910 bildades Karolinska förbundet med syfte att verka för forskning och kunskapsspridning om den karolinska tiden i Sverige. Heidenstam var en av dem som ställde sig bakom uppropet som föregick bildandet av förbundet. Förrre chefen för krigsarkivet, Alf Åberg, har visat att Heidenstams fantasi har berikat historien om Karl XII. Men hur var det egentligen med Heidenstams egen beläsenhet kring den svenska historien och Karl XII?

I Allan Ranius' bok *"Övralidbiblioteket"* (ny reviderad version 2017) finns i kapitlet *"Heidenstams läsning"*, sidorna 132–138, under avsnittsrubriken *"Historia"* en välskrivna och koncentrerad beskrivning av bl.a. Heidenstams studier och bakgrundsmaterial för hans verk kring Karl XII. Att uppmärksamma är att Heidenstam skrev sina verk om kungen innan Karolinska förbundet bildades och före sina mer uttalade pacifistiska ställningstaganden vid tiden för det första världskriget.

Övralidpristagaren är 2010, Johan Svedjedal, tog i sitt tacktal upp verket *"Karolinerna"*. Det är värt att åter läsa talet tillsammans med Ranius' bok. Dessutom finns följande artiklar att läsa på internet:

Kylhammar, Martin. "Heidenstam som historiker: Några reflektioner med anledning av en ny avhandling". www.kylhammar.eu. och Kylhammar, Martin. "Biografiska faktoider – Personhistoriens försansthållna felaktigheter". www.kylhammar.eu.

Efter denna återblick, med några läsförslag så här vid årsskiftet, påminns om vad Heidenstam skrev i några rader i fjärde versen i dikten *"Molnvandring"* del II, som ingår i *"Nya dikter"* (1915). Heidenstams text är värd att fundera över:

Det var herrarna förr, som brände
och redo omkull de många och små,
nu är det de många, som bränna de få.

Önskar alla Ett Gott Nytt År!

Håkan Jaldung, ordförande i Heidenstamsällskapet